

SÍRKŐ ÉS KAKAÓ

Eörsi István komédiája a Thália Stúdióban

Brecht és Mrozek, Ionesco

és Beckett tapasztalatai és tanulságai beilleszthetők-e a magyar drámairodalomba? Eörsi István groteszk komédiája, a *Sírkő és kakaó* minden eddigénél határozottabban veti fel ezt a kérdést. Drámairodalmunkban ugyanis nem akadt olyan modern hazai hagyomány, mint a zeneművészetben. A legtöbb próbálkozás jobbára csak kísérlet, leplezett vagy leplezetlen kipillantással a külföld felé. Ilyen módon tehát, hogy nálunk kimaradt egy lépcsőfok a színpadirodalomban, jogos a kérdés: teremthet-e megkésve hagyományt az abszurd és a groteszk a magyar színművészetben? Örkeny István *Tótékja* azt feleli rá: teremthet. Eörsi István komédiája viszont a *Thália Stúdióban* kétkedővé tesz az egyértelmű választ illetően.

A *Tóték* egyszerű, szinte pőrere vetkőztetett cselekménye ugyanis valamilyen speciális hazai mondanivalót és gondolatot is hordozott; Eörsi István *Sírkő és kakaó*-ja ellenben a csupasz mese mélyén jóval erőtlenebbül él önálló életet. Olyan életet, amelyhez az oxigént nem a külföldi példák szállítják. Ezért a groteszk, ami ebben a komédiában fölcillan, aránylag kevésbé egyedi és eredeti, több benne a már jól ismert, más-hová is behelyettesíthető színpadi elem.

Eltartók és eltartott peres

világa, főbélő és albérlők komisz torzsalkodása elevenedik meg a színpadon, és ha a műsorfüzetben a szerző nem figyelmeztetne is, hogy másról van itt szó, könnyű megsejteni a komédia másféle értelmét. Hiszen jelképes itt minden: a színpadi nevek — Öregasszony, Piti és Pitiné —, az Öregasszony abszurdan jellemzett külföldi kapcsolatai, az albérlő házaspár perlekedése a meg nem született huszonegy gyermekről, disputája a gyilkolás módozatairól meg a szabadságról, amely tizenöt-évi kényszer-albérlés után végre rájuk virrad talán. A színpadon látható macskagégér harcon belül a nyárspolgáriságról van szó tehát, az élet és a szabadság értelmezéséről, az Öregasszony, Pitiék és a Postás—Rendőrnő házaspár szemén, gondolatvilágán át. Eörsinek azonban a nyárspolgári erkölcsről és általában az erkölcsről meg a szabadságról — legalábbis a daraból kitetszően — nincs elég határozott álláspontja. Kedélyesen viccel a morálról a felszínen, borzongatóan tréfálkodik róla a mélyebb rétegekben, ám határozott álláspont nélkül gyakori a kuszaság. Ha a szándékoltan egyszerű mese mozaikjaiból kirakható volna valamiféle érdekes vélemény, akkor jobban méltányolhatnók a játékot mind a színpadon, mind pedig a játékot velünk, nézőkkel. Így azonban az intellektuálisnak tetsző, gyakran mulattató kergetőzés a szavakkal és fogalmakkal zsakutkába visz. Nincs belőle kiútjuk sem a színpad hőseinek, sem a nézőknek. Eörsi István tiszteletre méltó igyekezettel hadakozik az elavult, a korhadt, az ósdi és a túlélte ellen, de kardja nem vág át semmiféle csomót. Inkább jobban összegubancolja.

Hogy mégsem unatkozunk

a *Sírkő és kakaó* láttán, abban nagy része van annak, hogy Eörsi István közismerten jeles Brecht-ismerő és jól verselő költő. Darabjába átmentette Brecht tándramáiból azt, ami jó: a cselekményt értelmező, annak újabb jelentést adó songokat például. És mivel jó költő is, ezeket a songokat nagyon kellemesen, tehetséggel írta meg. Ezek az igazi értékek a komédiának, meg néhány frappáns nyelvi fordulata, amelyekkel helyzeteket, jellemeket érdekesen tapogató körül. Szemmel látható, hogy stúdiumbaiból a színpad elméletét jobban ismeri, mint gyakorlatát. Jól megismerni a gyakorlatot persze csak előadás közben lehet; ezért helyeselhető a többi között, hogy a Thália Színház intím keretében, stúdió-előadás formájában Eörsit a tapasztalatok felé tereli. Színháznak, szerzőnek egyformán tapasztalatszerző munka e komédia eljá-

szása, és ez az, ami egyebek között indokolja bemutatását.

A szerző a műsorfüzetben előlegezi a bizalmat Léner Péternek, a rendezőnek, aki szerinte kitűnően ráérezett »a darab elvontabb légkörére, nem-naturalista szellemére«. Somogyi Tóth Sándor darabjának hangvételére valóban ráérezett Léner, a *Sírkő és kakaó*ra azonban nem egészen. Amilyen elegánsan teremtett meg ott egy élvezetes kamarastílust a fiatal rendező, annyira adósunk most egy kétfelé tekintő, két rétegre terjedő játékmód életrekelésével. Amire egyébként a darab, jó néhány fogyatékosága ellenére is kedvező alkalmat kínál. Marad a parlagi, vaskosabb bohózáti hang, a szöveg fölötti minden lebegés nélkül, marad a groteszkból a torz és a bizarr, ám hiányzik az ironia és az árnyaltabb, rétegzettebb játék.

Pedig Hacser Józsa és **Harsányi Gábor** Piti-házaspárja szívesen »ráérezne« — a szerző szavaival szólva — erre a hangnemre, játékokban van is némi utalás arra, hogy többet szeretnének elmondani, mint a szöveg pusztá vázát. És kiváltképp érvényes ez **Komlós Jucira**, aki sok humoros alap-elemből építi föl a jó kapcsolatait magas fokon ápoló öregasszony torz figuráját. Ám ebben az alakításban sem leljük meg a humornak mindazon forrásait, amelyek a groteszkból és az abszurdból táplálkoznak, és amelyek nélkül a szöveg illetően eljátszása kissé hézagos marad. Talán **Kozák András** az, aki tud is élni ezzel a sajátos hangvétellel, ami például a nagyon tehetséges **Horváth Teri** színpalettájáról — a Postás feleségét alakítja — hiányzik.

Jól ismeri e hang minden modulációját **Lendvai Kamiló**, akinek pompás stílusérzékét már a *Prizma 67 Tíz nap* előadásán megcsodálhattuk. Zenéje, amelyet a *Sírkő és kakaó*hoz szerzett, azt az utat jelöli meg, amelyet Eörsi kívánt darabja számára választani, és amelyet a színpadnak is jobban kellett volna követnie a Thália Stúdióban.

Gábor István

Hétfőn temetik Gerézdí Rabánt

A gyorsan távozó barát a legelevenebb »utolsó« emléket hagyja. Talán egy hete, hogy a Fény eszpresszóban **Gerézdí Rabán**, a régi magyar irodalom kiváló kutatója, új terveiről beszélt. Lengyelül tanult, kedves költője, Balassi kedvéért; azt fejtegette, hogy az irodalomtörténeész életkora ötven esztendő felett kezdődik, akkor érik be tudása és tapasztalata igazán. 53 esztendő volt, és 1943-ban publikálta első munkáját. Azóta értekezések és tanulmányok sorjázta műhelyéből, s végül már egy szintézis is, a »*Magyar világi líra kezdeteiről*«. S még mi minden állt előtte: Balassi életének új és legalaposabb feldolgozása, latin költők fordítása, nyelvek és eszmék. Mind ezt meghíúsította egy hirtelen betegség, amely derűs alakját és a félszázados tudást egyszerre vitte el. De a munkái ittmaradnak közöttünk és a nevét őrzi a régi magyar irodalom megannyi híve.

Gerézdí Rabánt hétfőn temetik, az időpontról később történik intézkedés. (u. l.)

SZÍNHÁZAK MAI MŰSORA

Ailami Operaház: Carmen (E. bérl. 5.) (7) — Erkel Színház: Három a kislány (Bérl. szünet) (7) — Nemzeti Színház: A vágóhidak Szent Johanna (Bemutató) (7) — Katona József Színház: Fáklyaláng (7) — Madách Színház: A nagy Romulus (F. bérl.) (7) — Madách Kamara Színház: Nemszélűnk a farkastól (7) — Vigaszínház: Szereltem, őt (7) — Pesti Színház: A nyár (7) — Thália Színház: Zrínyi (7) — Sírkő és kakaó (8) — József Attila Színház: Ketten az úton (T. bérl. 3.) (7) — Fővárosi Operettszínház: Maya (du. fél 3); Egy éj Velenében (7) — Vidámi Színpad: Alom az államban (fél 8) — Kis Színpad: Ilyennek hazudtalak (7) — Kamara Variété: Helló, Dolcsi! (du. 6 és fél 9) — Mikroszkóp Színpad: Érem a színházban (fél 9) — Allami Bábszínház: A Sarkány (fél 8) — Allami Déryné Színház (Kulich Gyula tere): Párizsi élet (7) — Zeneakadémia: Sebestyén János csembalóestje (Kisterem, fél 8).